

Toetsing
+ Feedback

TOETSING ALS KANS OM TE LEREN

Toetsbeleid Metameer – 1 november 2022

Inhoud

1.	Inleiding.....	3
2.	Missie, visie en ambitie van Metameer	4
2.1	Missie	4
2.2	Ambities	4
2.3	Visie op onderwijs	5
3.	Toetsen vanuit de onderwijsvisie.....	6
4.	Doorontwikkeling toetsbeleid.....	8
4.1	Hoe ziet de huidige toetspraktijk eruit?.....	8
4.2	Waar willen we met onze toetspraktijk naar toe?.....	8
4.3	Hoe gaan we de ontwikkeldoelen realiseren?.....	8
5.	Inrichting toetspraktijk.....	10
5.1	Formatief handelen is de crux.....	10
5.2	Momenten van toetsen.....	10
5.3	Toetsprogramma	11
5.4	Hoeveelheid van toetsen	11
5.5	Soort toetsen.....	11
5.6	Overgangsnormen	12
6.	Kwaliteitszorg	13
6.1	Kwaliteit van toetsing.....	13
6.2	PDCA-cyclus voor PTA's en PTO's.....	13
6.3	Kwaliteitsborging.....	14
6.4	Scholing	14
7.	Bijlagen.....	15
7.1	Bijlage 1: Format PTA	15
7.2	Bijlage 2: Format PTO.....	16
7.3	Bijlage 3: Kwaliteitseisen schriftelijke summatieve toetsen.....	18
7.4	Bijlage 4: Kwaliteitseisen summatieve toetsvragen	19
7.5	Bijlage 5: Kwaliteitseisen correctiemodel	20
7.6	Bijlage 6: Kwaliteitseisen praktische opdrachten	21
7.7	Bijlage 7: Kwaliteitseisen opdrachtbeschrijving.....	22
7.8	Bijlage 8: Kwaliteitseisen beoordelingsmodel	23
8.	Literatuurlijst	24

1. Inleiding

In de afgelopen jaren is er op Metameer veel gedaan om de kwaliteit van de toetsing te verbeteren. De schoolexamens zijn op inhoud en proces verbeterd en in de onderwijsontwikkeling op beide locaties heeft toetsing een belangrijke plek ingenomen. Toetsing moet een duidelijkere rol krijgen in het leerproces van de leerlingen en de school. We willen in het maken, beoordelen en normeren van toetsen het leren van de leerling en ons leren zichtbaar maken. Dit toetsbeleidsplan geeft weer op welke wijze Metameer het leren zichtbaar maakt. Het sluit aan bij de missie, visie en ambities van Metameer zoals beschreven in het schoolplan 'Brede ontwikkeling in een krachtige regionale school; Schoolplan Metameer 2019-2023'. Het is een uitwerking van het speerpunt 'zelfverantwoordelijk leren' in het algemeen en het daaronder liggende doel 'toetsinstrumenten dragen bij' in het bijzonder. Het beschrijft onze visie op leren, onze visie op toetsen en hoe we toetsing kunnen benutten als een kans om te leren. We belichten alle kanten van: de inhoud en kwaliteit, de procedure, de borging van de kwaliteit, en wat dit alles betekent voor ons pedagogisch-didactisch handelen.

2. Missie, visie en ambitie van Metameer

2.1 Missie

Metameer is een krachtige regionale leergemeenschap voor voortgezet onderwijs waar leerlingen en medewerkers bouwen aan wie ze in wezen zijn. Het stimuleren van brede ontwikkeling staat centraal. Hierbij is het bewust inzetten van talenten essentieel. Zo willen we een betekenisvolle en duurzame bijdrage leveren aan de wereld om ons heen. Vanuit onze kernwaarden aandacht, kwaliteit en innovatie realiseren we een grote variatie aan opleidingen in een passende leeromgeving.

Metameer gaat voor brede vorming in een krachtige regionale school, zodat leerlingen:

- zich bewust zijn van hun persoonlijke kwaliteiten en interesses, om zo - individueel en samen - sturing te kunnen geven aan hun eigen ontwikkeling;
- de mogelijkheid krijgen om nu en in de toekomst een betekenisvolle bijdrage te leveren aan de maatschappij;
- op een passend niveau een diploma halen en een goede vervolgkeuze maken.

Figuur 1 - Brede vorming in krachtige school

2.2 Ambities

Om onze hoofdambitie 'brede vorming in een krachtige regionale school' te realiseren, richten we ons in de periode 2019-2023 op drie speerpunten:

- het stimuleren van zelfverantwoordelijk leren
- het verstevigen van onze lerende organisatie
- het intensiveren van partnerschappen

2.3 Visie op onderwijs

De maatschappij verandert in een steeds sneller tempo. Dit vraagt van toekomstige deelnemers aan die maatschappij dat zij naast de meer traditionele (basis)kennis en vaardigheden over zelfregulerende vaardigheden dienen te beschikken, opdat ze hun inhoudelijke bijdrage kunnen leveren aan de verdere ontwikkeling van de maatschappij. Om tegemoet te komen aan de veranderende behoeften is een verschuiving nodig van de focus op onderwijzen naar de focus op leren en parallel daaraan een verschuiving van het begeleiden op leertaken naar denken in en handelen vanuit (leer)doelen. Het streven is leerlingen te leren om verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leerproces. Om dit streven te realiseren, richten we ons op vier doelen die onderling nauw samenhangen.

Figuur 2 - Zelfverantwoordelijkheid stimuleren

Gezien de maatschappelijke ontwikkelingen is het belangrijk dat ons onderwijs inspeelt op de hiermee gepaard gaande gemeenschappelijke behoeften van leerlingen. Tegelijkertijd vraagt de samenleving steeds meer om onderwijs dat aansluit bij individuele behoeften en talenten van de kinderen. Dit betekent dat we toewerken naar een balans tussen enerzijds individuele leertrajecten die inspelen op de eigen, authentieke talenten en leerbehoeften van de leerlingen, en anderzijds leertrajecten die tot stand komen in de dynamiek van de groep om het leren te verdiepen. Zo leren we van en met elkaar. De driehoek leerling-ouder-school vinden wij belangrijk; in driehoeksgesprekken worden ouders actief betrokken bij het leerproces van hun kind.

3. Toetsen vanuit de onderwijsvisie

Als we willen dat leerlingen de verantwoordelijkheid leren nemen over het eigen leren, moet voor leerlingen helder zijn waarheen ze leren (feed-up), waar ze nu ten opzichte van de leerdoelen staan (feedback) en welke vervolgstappen nodig zijn om de leerdoelen te behalen (feedforward).¹ Dit betekent dat we toetsing willen inzetten om leerlingen, docenten en ouders inzicht te geven in waar leerlingen staan ten opzichte van de gestelde leerdoelen en eindtermen. Hiervoor zijn heldere leerdoelen en succescriteria nodig en toetsinstrumenten die aansluiten op deze doelen en zo het leren zichtbaar maken.

Figuur 3 - Feedback-Feed-forward-Feed up

Vanuit 'het leren zichtbaar maken' zijn er twee hoofdredenen om te toetsen:

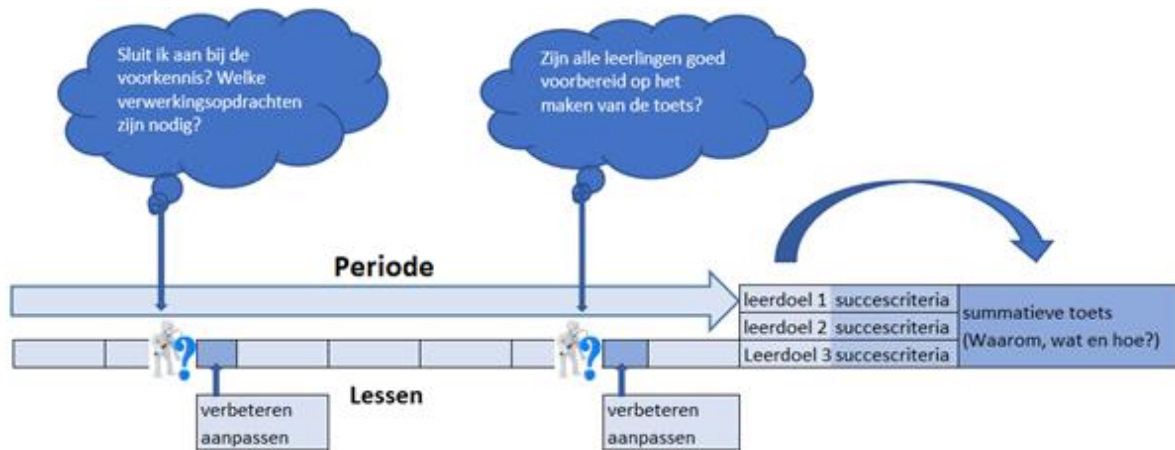
- Zicht krijgen op waar een leerling staat om zo het leerproces bij te kunnen sturen (**leermoment**)
- Op waarde bepalen van de prestaties van leerlingen als grondslag voor determinatie en formele kwalificatie (**meetmoment**)

Het doorlopen van de drie vragen van feedback in een cyclisch proces, zorgt ervoor dat leerlingen en docenten met vertrouwen de kwalificerende toetsen maken en afnemen.

Vanuit deze visie zijn de volgende **uitgangspunten** relevant:

- **Inzicht in leerproces:**
  - A. De leerlingen krijgen inzicht in hun eigen leerproces.
  - B. De docent krijgt inzicht in het leerproces van de leerlingen.
  - C. Dit inzicht leidt tot vervolgstappen in het leerproces van de leerling.
- **Inzicht in beheersingsniveau:** Leerlingen en docenten krijgen inzicht in het niveau waarop de leerlingen de stof en/of vaardigheden beheersen.
- **Succeservaringen:** Leerlingen worden gemotiveerd om te laten zien wat ze kunnen en kennen, waardoor ze een succeservaring beleven.

¹ De drie vragen 'waar ga ik naar toe?', 'hoe sta ik er voor?' en 'wat is mijn volgende stap?' zijn de kernvragen van feedback uit het artikel 'Power of feedback' van John Hattie en Helen Timperley (2007).

Figuur 4 – Een toetsprogramma dat vanuit leerdoelen toewerkt van leermomenten naar meetmomenten.

Deze afbeelding geeft het proces weer van formatief handelen d.m.v. verschillende 'leermomenten' als voorbereiding op een summatief 'meetmoment'.

4. Doorontwikkeling toetsbeleid

4.1 Hoe ziet de huidige toetspraktijk eruit?

Op beide locaties is in beeld gebracht hoe verschillende belanghebbenden kijken naar onze wijze van toetsen. Zo is op de locatie Boxmeer onder begeleiding van Bureau ICE in de schooljaren 2017-2018-2019 een ontwikkeltraject ingezet om tot een gedeelde toetsvisie te komen met een verlaging van de toetsdruk en een onderscheid tussen formatief en summatief toetsen. Op de locatie Stevensbeek is met een leerlingen-arena aan het einde van schooljaar 2018-2019 in kaart gebracht hoe leerlingen op Metameer Stevensbeek toetsen ervaren. Tijdens dit gesprek met de leerlingen werd duidelijk dat leerlingen de toetsdruk hoog vinden. Dit komt volgens de leerlingen niet alleen door de kwantiteit van toetsen, maar ook deels door de kwaliteit. Bij de kwaliteit bedoelden zij met name dat er veel dubbel wordt getoetst.

Het gemeenschappelijke beeld:

- *Toetsdruk te hoog:* Over het algemeen is er sprake van een toetscultuur van veelvuldig toetsen voor een cijfer, wat voor leerlingen betekent dat zij per jaar meer dan 100 toetsen maken.
- *Onderbenutting toetsresultaten:* Uitkomsten van toetsen worden nog onvoldoende gebruikt om onderwijsaanbod aan te passen en gericht in te spelen op de leerbehoefte die er vanuit de leerlingen is.
- *Verwachtingen niet duidelijk:* Leerlingen hebben onvoldoende zicht op de te behalen leerdoelen en het vereiste kwaliteitsniveau, waardoor zij moeilijk kunnen bepalen wat een volgende stap in het leren is.

De afgelopen jaren hebben vakgroepen/FWG's verschillende experimenten uitgevoerd en zijn de eerste stappen gezet; van cijferloos lesgeven, tot leerdoelen middels inzet van het leerdoelenbord. Deze ontwikkelingen verdiepen wij verder. Dit beleidsplan verbindt de ambities uit het schoolplan aan onze toetspraktijk en in het leren van elkaar verbinden wij de twee locaties.

4.2 Waar willen we met onze toetspraktijk naar toe?

We stellen drie doelen:

- ✓ **Formatief handelen:** In de dagelijkse onderwijspraktijk handelen docenten conform het toetsbeleid. Docenten doorlopen als didactisch coach een cyclisch proces met hun leerlingen met behulp van de drie vragen van feedback.
- ✓ **Toewerken naar identieke toetsprogramma's op beide locaties:** waarbij aandachtspunten zijn:
  - **Schooleigen toetsprogramma:** toetsprogramma's laten aansluiten bij onderwijsvisie door kritisch te kijken naar wat we wanneer, hoe en waarom toetsen. Dit betekent ook dat er minder summatieve toetsen nodig zijn en dat we meer formatieve instrumenten inzetten.
  - **Opstellen en verbeteren PTO's:** een doorlopende leer- en toetslijn creëren en verankeren in een PTO (Programma Toetsing Onderbouw en voorexamenjaren).
  - **Verbeteren schoolexamen:** Toetsen in het PTA (Programma Toetsing en Afsluiting) moeten afsluitend karakter hebben.
- ✓ **Kwaliteit en kwaliteitsborging versterken:** We werken aan kwaliteitsverbetering en -borging door middel van:
  - Toepassen kwaliteitseisen voor toetsen en schoolexamens (zie bijlagen 7.1.3 t/m 7.1.8).
  - Toetsing als structureel onderdeel in vakwerkplan opnemen.
  - Samenwerking met het Elzendaalcollege intensiveren om het vier-ogen-principe ook bij havo-vwo bovenbouw te garanderen.

4.3 Hoe gaan we de ontwikkeldoelen realiseren?

Om de gestelde ontwikkeldoelen te realiseren, richten we ons op de bewustwording van het waarom, wat en hoe van toetsing, als verdieping van ons pedagogisch-didactisch handelen om het leren voor leerlingen zichtbaar te maken. Hiervoor zet Metameer onderstaande structuur in.

In het schooljaar 2021-2022 zijn taken en verantwoordelijkheden van de Examencommissie opnieuw gedefinieerd. De kernopdracht van de Examencommissie is het borgen van de kwaliteit van schoolexaminering, zie hiervoor Notitie Examencommissie Metameer. In deze notitie zijn de taken en verantwoordelijkheden van de Examencommissie en examensecretarissen uiteengezet. Jaarlijks stelt de Examencommissie op basis van de evaluatie een activiteitenplan op.

Met ingang van schooljaar 2022-2023 is de Werkgroep toetsing en examinering ingesteld om mede uitvoering te geven aan het activiteitenplan. Daarnaast draagt zij zorg voor de kwaliteit van het toetsprogramma in de onderbouw. Deze werkgroep bestaat uit de leden van de Examencommissie, de examensecretarissen en per locatie een vakdocent.

Verder heeft elke vakgroep een toetsverantwoordelijke die deskundigheid opbouwt op het terrein van toetsing en die de brug vormt tussen de dagelijkse praktijk van de vakgroep en het beleid en beleidsvoornemens vanuit de Werkgroep toetsing en examinering.

De werkgroep vakles die per schooljaar 2022-2023 gestart is, houdt zich bezig met het professionaliseren van het pedagogisch-didactisch handelen, waarbij formatief handelen ook een belangrijk item is. Bovendien doorlopen alle docenten gefaseerd het meerjarige scholingsprogramma didactisch coachen, zodat zij in de les met behulp van denkstimulerende vragen en concrete feedback leerlingen inzicht kunnen geven in waar ze staan en welke vervolgstappen ze in hun leerproces kunnen zetten om hun leerdoelen te bereiken.

5. Inrichting toetspraktijk

5.1 Formatief handelen is de crux

Vanuit onze visie op zelfverantwoordelijk leren willen we naar een leer- en toetscultuur waarin leerlingen bewust zijn van wat ze waarom leren en waarin ze leren kiezen welke leeractiviteiten en leerstrategieën hen helpen om de leerdoelen te bereiken. Dat vraagt om **formatief handelen** van docenten, wat meer omvat dan op gezette tijden een formatieve toets inzetten. Met formatief handelen bedoelen we '**effectief lesgeven en betekenisvol toetsen**'², waarbij leerlingen onder begeleiding van de docent een cyclisch proces doorlopen van **feed-up** (waar ga ik naar toe?), naar **feedback** (hoe sta ik ervoor?) naar **feedforward** (wat is mijn volgende stap?).

Voor docenten betekent dit onder andere:

- voorkennis activeren
- leerdoelen en succescriteria verhelderen
- doelgerichte en interactieve instructie geven
- gebruik maken van uitgewerkte voorbeelden
- inzichten over effectieve leerstrategieën delen en toepassen
- gebruik maken van verschillen tussen leerlingen

Kortom, met behulp van allerlei (formatieve) activiteiten en werkvormen krijgen en geven docenten inzicht in wat er geleerd is en geven ze daar vervolgens feedback op. Op deze manier kunnen docenten stapsgewijs met leerlingen toewerken naar een toets die een reëel beeld schetst van het leerproces dat daar aan vooraf is gegaan. De uitkomst van zo'n toets kan dan geen verrassing zijn, maar is een logisch gevolg van het leerproces.

Vanuit het adagium 'effectief lesgeven en betekenisvol toetsen' kunnen we onderscheid maken tussen informele toetsmomenten uit de dagelijkse lespraktijk in de vorm van formatieve activiteiten en werkvormen om inzicht te krijgen/geven in wat leerlingen geleerd hebben en formele toetsmomenten die vooraf aan leerlingen zijn aangekondigd (in PTO/PTA). Zoals toegelicht in paragraaf 3 dient een toets een van onderstaande twee doelen: of een toets als **leermoment**, of een toets als **meetmoment**.

Formatief doel → Toetsen om te leren

Het doel van formatieve toetsing is het stimuleren van het leerproces. Het leerproces wordt inzichtelijk gemaakt voor leerling en docent, door met behulp van toetsing de volgende vragen te beantwoorden: Waar moet de leerling naartoe? Waar staat de leerling? En wat heeft de leerling nodig om verder de volgende stap te zetten?

Summatief doel → Toetsen van het leren

Het doel van summatieve toetsing is het afronden van het leerproces. Na een bepaalde periode wordt beoordeeld of de leerling de beoogde leerdoelen in voldoende mate beheerst. Vervolgens wordt de overstap gemaakt naar het volgende onderdeel of niveau.

5.2 Momenten van toetsen

Momenten van toetsing

Onderbouw

In de onderbouw worden summatieve toetsen opgenomen in het PTO. Hierin staat omschreven welke onderwerpen in welke periode van het schooljaar worden afgerond. Dit vormt de basis voor determinatie en doorstroom binnen het onderwijsproces. Het formatief handelen staat ten dienste van de summatieve toetsen. Dit formatief handelen maakt onderdeel uit van iedere les, want iedere les staat in het teken van leren leren.

² In een blog van Wessel Peeters op de website Vernieuwonderwijs staan een aantal misvattingen over formatief toetsen toegelicht. Hij definieert formatief toetsen, formatief evalueren en formatief handelen met de termen 'effectief lesgeven en betekenisvol toetsen'. Zie de blog op: <https://www.vernieuwonderwijs.nl/5-misvattingen-over-formatief-toetsen/>

Bovenbouw

In de bovenbouw worden summatieve toetsen opgenomen in het PTO (voorexamenjaren) en PTA (examenjaren). Hierin staat omschreven welke onderwerpen in welke periode van het schooljaar worden afgerond. Het PTO voldoet aan de schooleigen eisen. Het PTA voldoet aan de aangescherpte eisen die door de inspectie zijn opgelegd. Het PTA is te vinden op de website van Metameer.

In de bovenbouw in Stevensbeek zijn er toetsweken, waardoor leerlingen worden getraind in het maken van meerdere toetsen in een korte periode, dit ter voorbereiding op het Centraal Eindexamen. Ook maakt dit het mogelijk om het PTA een afsluitend karakter te geven.

Herkansingregeling:

In de onderbouw wordt er in principe geen herkansingsmogelijkheid geboden aan de leerlingen. Voor de PTA-leerjaren geldt de herkansingsregeling zoals deze in het Examenreglement is opgenomen. onder artikel 42 e.v..

Feedback:

De mate en vorm van feedback is afhankelijk van de soort toets.

Bij een summatieve toets is de beoordeling een cijfer, met daarbij een toelichting op de onderdelen aan de hand van een taxonomie.

5.3 Toetsprogramma

Het summatieve toets programma is vastgelegd in een Programma van Toetsing Onderbouw en voorexamenjaren (PTO, onderbouw) dan wel Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA, bovenbouw). Hierin staan alle summatieve metingen vermeld die een leerling tijdens het schooljaar af moet werken.

Per toets staat hier beschreven:

Periode (van afname)

- ✓ Leerstof (welke stof je bestudeerd moet hebben)
- ✓ Toetsvorm (schriftelijk, computertoets, verslag, werkstuk, presentatie...)
- ✓ Toetsduur (voor schriftelijke en digitale toetsen)
- ✓ Gewicht (hoe zwaar de toets meetelt: 1x, 2x, 3x, 4x of 6x)
- ✓ Beoordeling (letter O-V-G of cijfer)
- ✓ Opmerkingen (aanvullende informatie die van belang is, zoals de toegestane hulpmiddelen)

In het PTA zijn tevens opgenomen:

- ✓ Herkansbaar (of je de toets mag herkansen)
- ✓ Vrijstelling mogelijk (bij doubleren)
- ✓ Exameneenheden (uit de syllabus)

In de bijlage zijn te vinden:

- ✓ Blanco PTO / PTA, zie bijlage 1 en bijlage 2

5.4 Hoeveelheid van toetsen

Op Metameer streven we naar vermindering van toetsdruk, zonder een minimum of maximum van het aantal toetsen voor te schrijven. Voorop staat dat helder moet zijn waarom een toets op een bepaald moment nodig is. De summatieve toetsen hebben een afsluitend karakter en toetsen voornamelijk in de voorafgaande periode nieuw aangeleerde kennis en/of vaardigheden. Hiermee ontstaat een summatief cijferdossier dat een reële weergave is van wat leerlingen kennen en kunnen.

5.5 Soort toetsen

De vakgroepen/FWG's zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de vakspecifieke toetsen. Deze toetsen worden beoordeeld en geven cijfers voor binnen het PTO/PTA.

Naast de vakspecifieke toetsen, maken we ook gebruik van extern genormeerde toetsen. Dit zijn de Cito-voltoetsen. Deze toetsen geven inzicht in waar de leerlingen staan op het vlak van de basisvaardigheden Nederlands, Engels, rekenen/wiskunde en de onderliggende deelvaardigheden. De Werkgroep mentoraat houdt zich onder andere bezig met het beter benutten van de uitkomsten van deze Cito-voltoetsen.

Daarnaast zijn er ook de Centrale Examens. Deze examens worden door het Cito, onder leiding van het CvTE gemaakt. De resultaten hiervan worden intern ook geanalyseerd en geven een goede indicatie of de leerlingen de hiervoor opgestelde leerdoelen/domeinen voldoende beheersen.

5.6 Overgangsnormen

De overgangsnormen zijn op Metameer opgesteld met als doel om de leerling op het voor hem passende niveau, onderwijs te laten volgen. De overgangsnormen worden ieder schooljaar geëvalueerd en waar nodig aangepast. Daaropvolgend wordt dit aan de MR voorgelegd.

In de overgangsnormen wordt rekening gehouden met het gegeven dat de summatief behaalde resultaten door een leerling een correct beeld geeft van het cognitieve vermogen en zijn capaciteiten voor het leerproces in de aansluitende leerweg en schooljaar. De overgangsnormen zijn te vinden op de website van Metameer.

6. Kwaliteitszorg

Kwaliteit en innovatie horen bij Metameer. Er zijn zowel intern als extern acties ingezet om deze kwaliteit te waarborgen en nog verder in te bedden. De hieronder beschreven manieren om de kwaliteit van toetsing te bewaken en borgen is in lijn met de bevindingen uit interne en externe onderzoeksrapporten zoals de audit-rapportages, de Rapport Commissie Ten Dam en het advies van de Onderwijsraad.

6.1 Kwaliteit van toetsing

De formatieve en summatieve toetsen zijn van goede kwaliteit en mogen gebruikt worden voor determinatie en kwalificatie. Om dit te waarborgen wordt er bij het opstellen van toetsing gebruik gemaakt van het 4-ogen principe.

Dit betekent concreet dat:

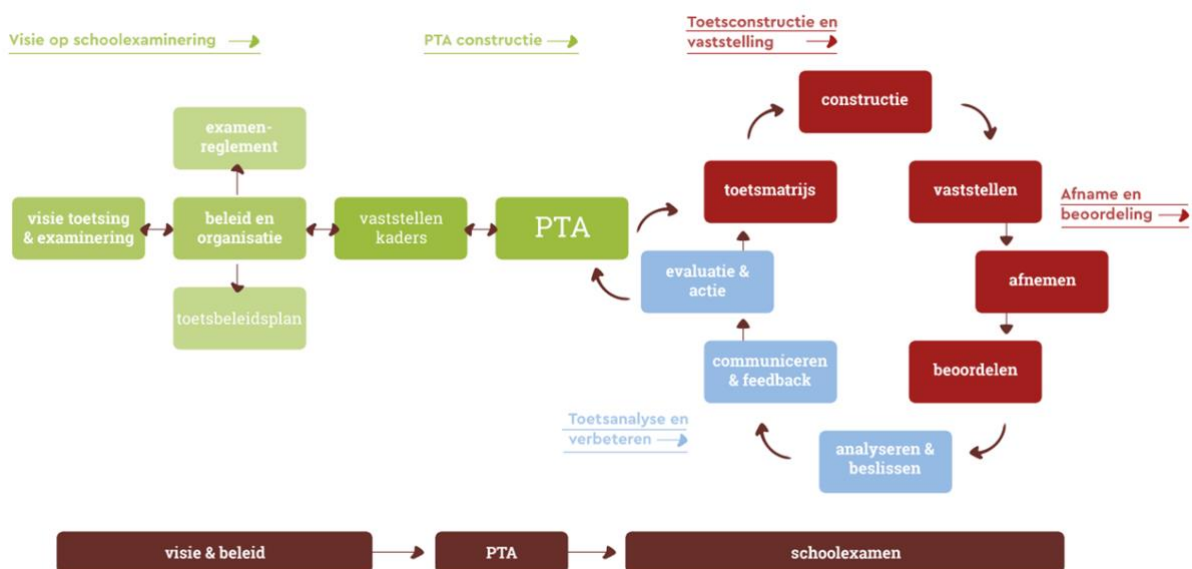
- een docent de toets opstelt, gebruikmakend van de kwaliteitskaders in bijlage 7.3 t/m 7.8, het PTA/PTO en de syllabus (indien van toepassing)
- een andere docent de toets maakt en een voorstel of feedback tot correctievoorschrift doet;
- beide docenten, in samenspraak en vooraf, het correctievoorschrift en de te gebruiken normering vaststellen.
- Gebruik maken van een toetsmatrijs

De toetsverantwoordelijke van de vakgroep stimuleert bovenstaande werkwijze en monitort in hoeverre deze werkwijze in de praktijk wordt toegepast.

6.2 PDCA-cyclus voor PTA's en PTO's

Metameer is in het schooljaar 2019-2020 gestart met de invoering van een éénjarig PTA in het vmbo en met een herziening van het PTA in havo/vwo. Dit PTA heeft meer de vorm van een schoolexamen en is minder gericht op kleine toetsen en eenheden. Op deze manier brengen we de toetsdruk naar beneden en bereiden we leerlingen voor op het toetsen van grotere hoeveelheden leerstof.

De vakgroepen doorlopen jaarlijks de PDCA-cyclus betreffende het schoolexamen en toetsen. De Examencommissie stuurt en begeleidt via de Werkgroep toetsing en examinering de bevordering van toetsdeskundigheid van de toetsverantwoordelijke per vakgroep/fwg. Daarnaast heeft de examencommissie een monitorende functie en informeert bij kwaliteitsvraagstukken de directie. De examencommissie evalueert jaarlijks de examinering, waarvan de bevindingen in een jaarverslag opgenomen worden. Aan de hand hiervan wordt een nieuw activiteitenplan voor het komende examenjaar opgesteld. Het verslag zowel als het activiteitenplan wordt voorgelegd aan de directie. Het is wenselijk dat de Werkgroep toetsing en examinering deze PDCA-cyclus ook bij de PTO's toepast.

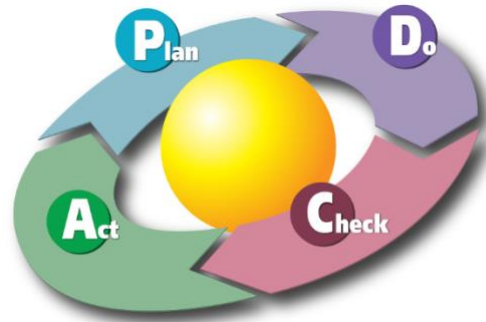
Figuur 5 – Kwaliteitscyclus schoolexaminering (Stichting Platform Vmbo)

Dit beeld geeft de kwaliteitscyclus weer hoe je vanuit visie en kaders stapsgewijs toetsen construeert die aan de gestelde kaders voldoen. Deze kwaliteitscyclus is ook goed toepasbaar voor toetsen uit het PTO.

6.3 Kwaliteitsborging

De **Examencommissie** van Metameer heeft de opdracht om de kwaliteit van de schoolexaminering te bewaken en te bevorderen: procesmatig, inhoudelijk, passend bij de visie van de school en passend bij het afsluitende karakter van het schoolexamen.

De **Werkgroep toetsing en examinering** heeft zich ten doel gesteld om de kwaliteit en borging van de schoolexamens en PTO-toetsen binnen de vakgroepen te laten plaatsvinden. De kwaliteit van toetsing is een vast onderdeel in het vakwerkplan.

Figuur 6 – PDCA-cyclus

6.4 Scholing

De externe onderzoeken omtrent schoolexamens hebben bijgedragen aan meer bewustzijn bij collega's van de kwaliteit van toetsing. De realiteit is ook dat de ervaring en kennis over toetsing erg wisselend is. Wetende dat de kennis en ervaring van het personeel rondom toetsing van doorslaggevend belang is voor de kwaliteit, beseffen we dat investeren in scholing cruciaal is om tot kwaliteitsverbetering te komen. De scholing op het vlak van toetsing en formatief handelen krijgt op verschillende manieren en plekken vorm.

We hebben als school op iedere locatie een toetsdeskundige die specifieke scholing volgt / gevolgd heeft, bij voorkeur in de vorm van de Master Toetsdeskundige. Daarnaast kijken we jaarlijks wie belangstelling heeft voor het volgen van cursussen op het gebied van toetsing en examinering van OMO i.s.m. Noordhoff Academy. We gebruiken waar nodig externe expertise. In Boxmeer heeft Bureau ICE een aantal scholingsdagen verzorgd. Op de locatie in Stevensbeek heeft de Bazalt Groep tijdens een studiedag de collega's meegenomen in het formatief handelen en het belang van heldere leerdoelen en succescriteria.

Docenten worden in gelegenheid gesteld om verschillende congressen en cursussen rondom het onderwerp toetsen te volgen. Ieder schooljaar wordt bekeken in hoeverre toetsing en examinering en het formatief handelen een plek krijgt op studiedagen.

Het personeel van Metameer volgt daarnaast ook een meerjarig scholingsprogramma in Didactisch Coachen. Bij didactisch coachen wordt de docent getraind in het stellen van denkstimulerende vragen en het geven van effectieve feedback. op niveau van oplosstrategie, modus en kwaliteiten. Hierdoor vindt ook het gesprek over leren en formatief handelen plaats.

7. Bijlagen

7.1 Bijlage 1: Format PTA

Programma van toetsing en afsluiting (PTA) 2022-2023								
Vak: Leerjaar: Leerweg:								
Periode	Leerstof	Examen eenheden	Toetsvorm	Toetsduur	Gewicht	Herkansbaar	Beoordeling	Opmerkingen
4.1.								
4.2.								
4.3.								

7.2 Bijlage 2: Format PTO

Klas 1 t/m 3

Programma van Toetsing Onderbouw en voorexamenjaren (PTO) 2020-2021

Vak:

Leerjaar:

Niveau: **vmbo BB/KB / TG mavo / Havo / Vwo**

Periode	Leerstof	Toetsvorm	Toetsduur	Gewicht	Herkansbaar	Beoordeling	Opmerkingen
1.							
2.							
3.							
4.							

Format PTO

Klas 4 havo, 4 en 5 vwo

**Programma van toetsing PTO
2021-2022**

Vak:
Leerjaar: **4**
Niveau: **Havo**

Periode	Leerstof	Toetsvorm	Toetsduur	Gewicht	Ook meewegend voor PTA	Beoordeling	Opmerkingen
4.1.							
4.2.							
4.3.							
4.4.							

7.3 Bijlage 3: Kwaliteitseisen schriftelijke summatieve toetsen

Kwaliteitseis	Definitie (schriftelijke toets)	Kwaliteitsindicatoren
Validiteit	De toets meet precies de onderliggende kennis/vaardigheid die je beoogt te meten	De gekozen toetsvorm sluit aan bij het doel van de toets. De toets bevat een toetsmatrijs waarin staat aangegeven welk onderwerp of toetsdoel op welk niveau wordt getoetst. Het cognitieve niveau waarop de onderwerpen of toetsdoelen worden gemeten is passend voor het bijbehorende niveau en leerjaar.
Betrouwbaarheid	De toets geeft bij herhaalde afname een gelijke en te verantwoorden uitkomst	De toets bestaat uit een voldoende aantal vragen om toeval uit te sluiten. De toets bevat een nauwkeurig correctiemodel.
Bruikbaarheid	De toets is transparant en uitvoerbaar	De lengte van de toets is passend bij de afnametijd. De toets heeft een duidelijke, verzorgde en overzichtelijke lay-out (leesbaarheid, vraagstelling is duidelijk te onderscheiden van informatie, kloppende vraagnummering etc.). Het gebruikte taalniveau in de toets is passend voor het bijbehorende niveau en leerjaar. Er is rekening gehouden met de moeilijkheidsgraad van de vragen bij het bepalen van de volgorde van de vragen. In de toets of instructie voor de leerling staat beschreven hoeveel punten er in totaal te behalen zijn en bij hoeveel punten de cesuur (zak/slaaggrens) ligt. In de toets staat per vraag het aantal te behalen punten aangegeven

7.4 Bijlage 4: Kwaliteitseisen summatieve toetsvragen

Om de validiteit en betrouwbaarheid van de schriftelijke summatieve toetsen verder te waarborgen dienen de toetsvragen aan de volgende zes specifieke kwaliteitseisen te voldoen.

Kwaliteitseisen	Kwaliteitsindicatoren
Specificiteit	De toetsvragen zijn relevant en hebben betrekking op de onderwerpen of toetsdoelen. De vraag is zo specifiek gesteld dat alleen de leerlingen die de leerstof voldoende beheersen de opdracht goed kunnen uitvoeren. De vraag kan niet met behulp van andere dan de beoogde kennis worden uitgevoerd.
Discriminatie	De moeilijkheidsgraad van de vraag sluit aan bij het bijbehorende niveau en leerjaar. De vraag maakt onderscheid tussen leerlingen die de stof goed en minder goed beheersen.
Objectiviteit	Het gewenste antwoord is een feit of aangeleerd principe en geen mening, tenzij het doel van de vraag is om eigen mening te geven of te onderbouwen.
Eenduidigheid	De vraag is nauwkeurig en concreet geformuleerd: het is voor de leerling duidelijk wat hij moet doen. De vraag bevat voldoende informatie over de inhoud en vorm van de gewenste uitvoering. De vraag bevat geen irrelevante gegevens. De vraag is geen strikopdracht. Het gebruik van context en bronnen (casus, situatiebeschrijving, afbeelding, etc.) is functioneel. Bij het gebruik van context en bronnen is duidelijk welke context of bronnen bij de vraag horen.
Onafhankelijkheid	De (deel)vragen zijn onafhankelijk van elkaar geformuleerd: de vraag kan zonder informatie uit andere vragen beantwoord worden.
Taalkundige correctheid	De vragen zijn kort, helder en eenvoudig geformuleerd, maar doet wel recht aan het niveau van het CE De gebruikte taal sluit aan bij het taalniveau van het betreffende leerjaar en/of niveau. Er worden geen complexe woorden gebruikt. De vragen bevatten geen spelfouten en zijn grammaticaal juist (zinsbouw). Passief taalgebruik wordt vermeden. Waar mogelijk is de vraag positief geformuleerd (geen ontkenningen).

7.5 Bijlage 5: Kwaliteitseisen correctiemodel

Om de betrouwbaarheid van de schriftelijke summatieve toets verder te waarborgen is het van belang dat het correctiemodel de volgende elementen bevat.

Onderdeel	Kwaliteitsindicatoren
Antwoordmodel	<p>Per vraag is het juiste antwoord (sleutel) duidelijk aangegeven/beschreven.</p> <p>Bij meerdere mogelijke juiste antwoorden, zijn de meest voor de hand liggende voorbeelden van juiste antwoorden beschreven.</p> <p>Indien antwoorden gedeeltelijk juist kunnen zijn, worden de gedeeltelijk goede antwoorden beschreven of wordt het juiste antwoord opgesplitst in verschillende delen.</p> <p>Er is duidelijk aangegeven voor welke (delen van) antwoorden punten kunnen worden toegekend.</p> <p>Indien relevant zijn voor de hand liggende onjuiste antwoorden beschreven.</p>
Scoringsvoorschrift	<p>Er is duidelijk aangegeven hoeveel punten er maximaal per vraag toegekend kunnen worden.</p> <p>Als er meer punten aan een vraag kunnen worden toegekend, dan is er een verdeling opgenomen van het maximaal aantal te behalen punten in deelscores (bijvoorbeeld bij maximaal 3 punten; wanneer ken je 0, 1, 2 of 3 punten toe aan een antwoord?).</p> <p>De punten zijn evenwichtig verdeeld over de vragen: aan vergelijkbare vragen wordt een vergelijkbaar puntenaantal toegekend.</p>
Beoordelaars-instructie	<p>Er is duidelijk aangegeven hoe er bij het nakijken wordt omgegaan met relevante aspecten als leesbaarheid, taalfouten, identieke fouten (eenzelfde fout die meerdere keren in de toets gemaakt wordt) etc.</p> <p>Er is duidelijk aangegeven hoe er bij het nakijken wordt omgegaan met antwoorden die niet aan de gestelde voorwaarden voldoen (bijvoorbeeld als er meer argumenten worden gegeven dan gevraagd of er meer woorden worden gebruikt dan maximaal was toegestaan).</p> <p>Er zijn tips opgenomen met betrekking tot beoordelaarsvalkuilen.</p>
Cesuur- en cijferbepaling	<p>In het correctiemodel is opgenomen wat de cesuur (zak/slaaggrens) is in de vorm van een percentage of minimum score.</p> <p>De cesuur is passend, rekening houdend met de complexiteit en relevantie van de toets en de eventuele gokkans bij het gebruik van gesloten vragen.</p> <p>Er is duidelijk aangegeven hoe het cijfer tot stand komt door middel van een beschrijving, formule of omreken tabel.</p> <p>De cijferbepaling sluit aan bij de cesuur.</p>

7.6 Bijlage 6: Kwaliteitseisen praktische opdrachten

Kwaliteitseis	Definitie (praktische opdracht)	Kwaliteitsindicatoren
Validiteit	De opdracht meet precies de onderliggende kennis/vaardigheid die je beoogt te meten	De gekozen toetsvorm sluit aan bij het doel van de opdracht. De opdracht bevat een toetsmatrijs waarin staat aangegeven welk onderdeel of toetsdoel op welk niveau wordt gemeten. Het cognitieve niveau waarop de onderdelen of toetsdoelen worden gemeten is passend voor het bijbehorende niveau en leerjaar.
Betrouwbaarheid	De opdracht geeft een objectieve en te verantwoorden uitslag	De opdracht bevat een nauwkeurig beoordelingsmodel. De opdracht bevat een voldoende aantal beoordelingscriteria om toeval uit te sluiten. De beoordeling van de toets vindt plaats op basis van het vier-ogenprincipe.
Bruikbaarheid	De opdracht is transparant en uitvoerbaar	De tijd die de leerling krijgt voor de opdracht is passend voor de omvang van de opdracht. De lay-out van de opdracht is duidelijk, verzorgd en functioneel. Het gebruikte taalniveau in de opdracht komt overeen met het taalniveau dat geëist mag worden van de leerling. In de opdracht of instructie voor de leerling staat beschreven hoeveel punten er in totaal te behalen zijn en bij hoeveel punten de cesuur (zak/slaaggrens) ligt.

7.7 Bijlage 7: Kwaliteitseisen opdrachtbeschrijving

Om de kwaliteit van de praktische opdracht te waarborgen is het van belang dat de opdrachtbeschrijving aan de volgende zestal eisen voldoet.

Kwaliteitseis	Kwaliteitsindicatoren
Specificiteit	De opdracht is relevant en heeft betrekking op de onderdelen of toetsdoelen. De opdracht is zo specifiek geformuleerd dat alleen de leerlingen die voldoende vaardig zijn de opdracht goed kunnen uitvoeren. De opdracht kan niet met behulp van andere dan de beoogde vaardigheden worden uitgevoerd.
Discriminatie	De moeilijkheidsgraad van de opdracht sluit aan bij het niveau en leerjaar. De opdracht maakt onderscheid tussen leerlingen die vaardig en minder vaardig zijn
Eenduidigheid	De opdracht is nauwkeurig en concreet geformuleerd: het is voor de leerling duidelijk wat hij moet doen. De opdracht bevat voldoende informatie over de inhoud en vorm van de gewenste uitvoering, zoals instructies, eisen en algemene afspraken. De opdracht bevat voldoende informatie over de afname en/of planning van de uitvoering, zoals toegestane hulpmiddelen, data voor uitvoering en deadlines voor inleveren. De opdracht bevat voldoende informatie over de beoordeling van de uitvoering, zoals de beoordelingscriteria, het totaal aantal te behalen punten, de cesuur en de cijferbepaling. De opdracht bevat geen irrelevante gegevens. Het gebruik van eventuele context en bronnen (casus, situatiebeschrijving, afbeelding, etc.) is functioneel. Bij het gebruik van context en bronnen is duidelijk welke context of bronnen bij de opdracht horen.
Taalkundige correctheid	De opdracht is kort, helder en eenvoudig geformuleerd. Er wordt geen gebruik gemaakt van overbodig taalgebruik. Er worden geen complexe woorden gebruikt. De opdracht bevat geen spelfouten en is grammaticaal juist geformuleerd (zinsbouw). Passief taalgebruik wordt vermeden.

7.8 Bijlage 8: Kwaliteitseisen beoordelingsmodel

Om de betrouwbaarheid van de praktische opdracht te waarborgen is het van belang dat het beoordelingsmodel de volgende verplichte onderdelen bevat. (zie bijlage)

Onderdeel	Kwaliteitsindicator
Beoordelingscriteria	<p>De beoordelingscriteria zijn specifiek, actief en meetbaar geformuleerd.</p> <p>De beoordelingscriteria sluiten aan bij de onderdelen of toetsdoelen in de toetsmatrijs.</p> <p>De beoordelingscriteria zijn op het cognitieve niveau gesteld zoals in de toetsmatrijs is aangegeven.</p>
Scoringsvoorschrift	<p>Er is duidelijk aangegeven hoeveel punten er per criterium toegekend kunnen worden of welke waarde er aan een criterium toegekend kan worden (bijvoorbeeld O/V/G).</p> <p>Er is aangegeven wanneer er hoeveel punten aan een criterium toegekend worden of welke waarde er aan een criterium toegekend wordt (bijvoorbeeld d.m.v. observatiepunten in een rubric).</p> <p>De punten zijn evenwichtig verdeeld over de beoordelingscriteria: aan vergelijkbare criteria wordt een vergelijkbaar puntenaantal toegekend.</p>
Beoordelaarsinstructie	<p>Er is duidelijk aangegeven hoe er bij het beoordelen van de opdracht wordt omgegaan met relevante aspecten als leesbaarheid, taalfouten, etc.</p> <p>Er is duidelijk aangegeven hoe er bij het beoordelen wordt omgegaan met opdrachten die niet aan de gestelde voorwaarden voldoen (bijvoorbeeld als de opdracht niet volledig is uitgevoerd).</p> <p>Er zijn tips opgenomen met betrekking tot beoordelaarsvalkuilen en/of interbeoordelaars-betrouwbaarheid.</p>
Beslismodel	<p>Er is duidelijk aangegeven hoe het cijfer tot stand komt door middel van een beschrijving, formule of omrekening (inclusief weging en voorwaardelijkheden).</p> <p>De cijferbepaling sluit aan bij de cesuur (zak-/slaaggrens).</p>

8. Literatuurlijst

- John Hattie en Timperley – Power of Feedback
- Shirley Clarke – Leren zichtbaar maken met formatieve assessment
- David William en Siobhan Leahy – Formatieve assessment integreren in de praktijk
- René Kneyber en Dominique Sluijsmans – Toetsrevolutie; Naar een feedbackcultuur in het voortgezet onderwijs
- Blog van Wessel Peeters op Venieuwonderwijs ‘Zes misvattingen over formatief toetsen’
- Commissie ten Dam - Een volwaardig schoolexamen Commissie Kwaliteit Schoolexaminering (17 december 2019) - https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/696/original/Een_volwaardig_schoolexamen_Rapport_Commissie_Kwaliteit_Schoolexaminering_17_december_2019.pdf?1545036000
- Onderwijsraad – Toets wijzer (13 december 2018) - <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2018/12/13/toets-wijzer>
- Rapport van audit van Cito (juni 2020)
- Notitie Examencommissie Metameer (21-22)